

Jacob Fabricius

Dissertatio Jacobi Fabricii ... de Nov-Antiquo Capitis Morbo Et Dolore. Cum Aliis Disquisitionib: Medicis, de difficilioribus nonnullis Materiis practicis, retrolapsis abhinc Annis in Academia Rostochiensi publicitus institutis

Rostochi[ij]: Hallervordius, 1638

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn729709434>

Druck Freier Zugang

RU. med. 1638.

Jacob Fabicius

DISSERTATIO
JACOBI FABRICII

Med. D. Celeberrimi, Serenissimi Daniæ Nor-
wegiæ, &c. Regis Personæ Medici, Ecclesiæ Cathedralis
Arrhusiensis Prælati, Universitatis Rostochiensis
Archiatri & Profess. Ordinarii, nec non
Facultatis Medicæ Senioris

DE
NOV-ANTIQUO
CAPITIS MORBO
ET DOLORE.

Cum
ALIIS DISQUISITIONIB: MEDICIS,
de difficilioribus nonnullis Materiis practicis,
retrolapsis abhinc Annis in Academia Rostochiensis
publicitus institutis.

ROSTOCHI
Apud Johannem Hallervordium, Bibliop. Rost.

1 6 3 8,

40

R II med 1638.

DISSERTATIO
JACOBI FABRICII

Med. D. Celsissimi Serenissimi Litterarum
Imperatoris Romanorum, et
Universitatis Rostochensis
Auctoris et Prof. Ordinarii
Familiaris Medicæ Senioris

NOV-ANTIQUO
CAPITIS MORBO
ET DOLORI

OMNIBUS
MORBUS DIAGNOSTICIS
DE DIFFERENTIIS MORBORUM NOSTRIS
PRACTICIS

Rostochi
Apud Johannem Hallscheidum, Bibliop. Rost.

1738

DE
NOV-ANTUO CA-
PITIS DOLORE.

DISSERTATIO I.

Pervagatus est prateritis mensibus non solum
Megapolim nostram, vicinasq; provincias, sed universam partem Germa-
niam, novus quidam, ut vulgus loquebatur, capitum hostium, ac praelian-
tium exercitus instar, nullo habito discrimine atatum, sexus, sortis, ve hominum,
quamplurimos misere adflixit; a quo quia nos metipsi immunes esse non po-
tuimus, ejus historiam, essentiam nimirum, causas, signa, effecta, accidentia,
in gratiam studiosorum generatim describere, ac publicam disputatione exa-
minare, opera precium judicavimus.

2. Ne vero otiosa sectando magis necessaria, quaeque ad rem faciunt,
negligamus, cominus placuit negotium ipsum aggredi, exordium sumentes
ab illa morborum distinctione, quae huic insituto nostro conveniat, ut sub
quoniam genere refractarium hoc malum comprehendatur, prius innotescat;
deinde tanto commodius ad ejus indelem investigandam accedere, demumq;
summo & triumpo propitio Deo illius curam breviter subnectere queamus.

3. Morbi sunt vel communes τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἀσθενήματα Graeci di-
cti, vel ἀσθενήματα seu privati & dispersi: Hi in diversis hominibus dispari
specie passim & sparsim grassantur, ac unumquemque privatim, non uni-
versam plebem infestare, ac quovis anni tempore, nunc hos, modo illos adfli-
gere solent; quo referuntur pleuritides, peripneumoniae, phthisis, nephritis,
& id genus alii morbi. Illi universales etiam dicuntur, quod absque delectu
universum quasi genus humanum invadunt.

4. Sicuti vero sporadici ab uniuscujusque vicio, & errore quotidiano
circa vitium commisso procedunt, atque ex communi causam originem neuti-
quam ducunt: ita contra τὰ ἀσθενήματα, quum simul & semel multos prae-
stant, communes obtinent causas, easque huic vel illi religioni nativas, pro-
priae ac perennes, quarum aliae ad vitium rationem, aliae ad aeris vicium, quem
haurimus, in quo versamur, qui corpora circumdat, eademq; per continuam
respi-

respirationem adtractus intrat, perque arterias receptus etiam minutissimas permeat particulas, pertinent; ut & hinc varia horum exsurgant differentia: Sunt autem vel $\epsilon\upsilon\delta\eta\mu\iota\omicron\iota$ vel $\pi\tau\iota\delta\eta\mu\iota\omicron\iota$.

5. Endemii nobis ordinarii, patrii, connutriti, vernaculique dicuntur, & quavum anni tempestate eandem regionem aut locum infestant, ac sine ulla intermissione illius incolae adfigunt: unde & $\pi\tau\iota\chi\omega\epsilon\lambda\omicron\iota$ & $\tau\omicron\pi\iota\chi\omicron\iota$ regionales & locales dicuntur, de quibus Hippocr. noster in lib. de aere, aquis & locis egit: Ita patria est Phthiis Lusitanum; Bronchocele Styria aspera inhabitantibus: Mediolanensibus podagra; Epilepsia Florentinum: Maru Baltici, Finnici & Bothnici sinus accoli, in quo qui Germanico Oceano adjacent Saxonibus, Frisii, Batavi, totique Scania, qua Danos, Norwegos, Suecos comprehendit, Scorbutus.

6. Horum causa tam in errata circa victum, quam in aerem ex causis inferioribus, & specubus, barathris, paludibusque corruptum refertur: qui licet euisque loco dicuntur proprii, congeniti & peculiare; adjacentibus nihil secus provinciam nonnunquam communicantur, quos tamen non pari vehementia torquent, atque sua regionum incolae: quippe aer istis parior ac sincerior corruptioni non parum adversatur, & continuo motu ac agitatione perpurgatus, saepe malignitatem concepta semina vel plane excutit, vel & languescit.

7. Epidemii non semper continuoque, sed per intervalla aliquibus anni temporibus exorti, jam haec, jam illa in regione morantur, tandemque desinunt, & inducias potius, quam firmam perpetuamque pacem mortalibus egerunt concedunt; vulgares & populares dicti, quod vulgo & populo quam maxime sint infesti. Horum alii perniciosissimi, qui proprie pestilentes dicuntur, plurimos occidunt; alii mitiores paullo, neque tanta malignitate praediti, in quibus salutis spes & evasione non prorsus praecisa est, ideoque simpliciter $\pi\tau\iota\delta\eta\mu\iota\omicron\iota$ adpellantur: illi vero $\eta\epsilon\pi\iota\delta\eta\mu\iota\omicron\iota$ & pestis denominationem acceperunt.

8. $\pi\tau\iota\delta\eta\mu\iota\omicron\iota$ simplicium causa sunt in cibi potusve culpa, licet hoc non sit perpetuum: cujus ordinis censentur quaedam febres, alvi profluvia, aliaque id genus valetudinum incommoda, ex aqua stagnanti communiore potu profecta, in qua quidem sint vel fuerint retri odoris, aut etiam venenatarum stirpium, coriorum, cadaverum, aliarumque sordium computrescentium inquinamenta macerata: semipatridorum, item leguminum, fructuum immaturorum ac putrentium, glandium, bulborum, aliarumve radicum plane $\eta\epsilon\pi\iota\delta\eta\mu\iota\omicron\iota$ usus.

9. Aer

9. Aër etiam à superioribus immutatus ex interrupta vel potius per-
 tarbat à temporum anni mutua vicissitudine, unde & humores ac spiritus, &
 univèrsum quoq; corpus simul adfici consentaneum est, epidemios simpliciter
 dictos, seu minus perniciosos parit: cujus generu sunt lienteria, dysenteria po-
 pulares, sanguinè eruptiones, tusses, ophthalmia, pleuritides, artuum dolo-
 res, febres omnes putrida, aliq; similes morbi ab Hippocr. in Epidem. & l. 3.
 aphorif. commemorati. Eju dem verò corruptio ex cœlestibus influxibus, non
 tantum quoad qualitates, verum etiam juxta substantiam, Epidemios pesti-
 lentes generat, qui quia à cœlesti origine proficiscuntur, longe plurimè com-
 municantur, & ob aëri substantia corruptionem atrocissimi, atq; omnium
 morborum infestissimi humano generi redduntur, plurimosq; neci tradunt,
 quorum alij graviore, alij mitiore, alij consueti, alij insolentes. Consueti
 pestilentes morbi sunt carbunculus, bubo pestilens, q; graviore: In leviori-
 bus consueti sunt exanthemata & Ecthymata, seu variola & morbilli. In-
 solentes sunt paraplegia illa, omni memoriâ prius inaudita, quam 1. Epidem.
 in Tb. so accidisse scribit Hippocrates; stupenda etiam illa insania species Cho-
 rea D. Viti dicta &c.

10. Ad communes morbos & quidem Epidemiorum simplicium clas-
 sem, nostrum, quem impræsentiarum describere satagimus, referimus mor-
 bum, quod in pluribus regionibus insolens, multos eodem tempore adortus
 fuerit, proxime accedens ad malignam agitudinem; & quamvù paucos
 occiderit, plurimos tamen mutua consuetudine vitæ & societate contamina-
 vit, febre putrida, eaq; varia, nec unius generu in omnibus, simul eum con-
 sequente: à qua qui sanabantur, sedato etiam capiti dolore, aliiq; gravio-
 ribus symptomati, nihilominus aliquandiu valetudinarii permanserunt,
 deq; stomachi, intestinorumq; & hypochondriorum inflatione, renum dolore,
 dysuria, ejusq; farina aliis imbecillitatibus conquesti fuerunt. Neq; tamen
 plane novus fuit, sed & Hippocrati avo per Græciam passim saevit; estq; so-
 lemne ob mutatam victus rationem, ac influxu siderum alteratam loci, ae-
 ri, aquarumq; naturam, & corporu hominum temperaturam, alios ex ole-
 scere & desinere morbos: atq; exoletos veterum, denuo quoq; incrudescere
 ac innovari: cujus rei testem locupletissimum habemus senem nostrum histor.
 Epidem. 1. inq; illa loca Interpretem Galenum comment. 1. artic. 35. ite m q;
 com. 2. artic. 25. 33. 39.

11. Quandoquidem autem quemlibet morbum ad unum aliquod è
 tribus primis summiq; generibus reduci necessum est, sitq; animi nostri rerum

uoxarum hoc loci nihil, ex Philosophia Paracelsi inuehere, sed potius tritas ual-
garesq; morborum differentias retinere, nos illum partium simularium morbo
accensemus, quia non motum, non sensum, non deniq; ullius instrumenti fun-
ctionem, nisi forte & Cupbesinos uiciavit, sed calorem nativum, partium
simularium substantie, tanquam materie inhaerentem oppugnauit, hae-
rumq; proinde actiones proprias primario ac per se labefactauit.

12. Unde uero ortum suum traxerit, quamuis in tot morborum cau-
sis difficile sit diuinare, adeoq; suam cuiq; sententiam liberam relinquamus:
tamen non multum nos a uero aberraturos putamus, si eum partim aeri vi-
cio, nec illo uernaculo, uerum adscititio, partim in nobismetipsis, ex humo-
rum impura illa materia recipientium infectione progenitum dixerimus:
hisce etenim calorem insitum nativumq; dissipari, quin sepe ad dissolutionem
atq; interitum redigi nequidquam dubitamus.

13. Aestuosum autem caelum, praeterq; solitum calidissimus aer, cui
totam serae aetatem obnoxii uiximus, per austrinos flatus, humano corpori
vim intulisse, idq; ad putridas febres disposuisse, quam facile inde colligitur,
quod cor, viscus longe nobilissimum, cum refrigerii pabuliq; necessarii gratia
ambientem aerem hauriret, ex ista insolita illius constitutione, inuitabili
necessitate, manifeste adfectum sit, caloremq; maiorem suscepit; quin &
totum corpus extrinsecus aestu illo ueluti circumfusum plus iusto incaluisse, &
consequenter spiritus ac humores praecipue infestasse, dubium nullum est; un-
de & hi uelut coarctati, nimiumq; coerciti atq; impacti distillari non potue-
runt, adeoq; ardorem praeternaturalem putridumq; sensum contraxerunt,
qui calori uitali aduersus, per uenas & arterias prompte ac celeriter in sin-
gulas corporis sedes diffusus atq; transmissus fuit.

14. Hinc sensim sensimq; accedente uictu suoq; deq; inito, humoru ad
ad putredinem maxime paratorum multiplicatio, meatusumq; corporu ad-
strictio subsequuta fuit: inde aura seu halitus putri & noxius in ipsam cordis
arcem subuolauit, eamq; laesit; imo & pro uaria illorum miscella ac confusio-
ne in uenu, ratione inquam succi principatum in corpore obtinentiu, & di-
uersitate u loci, illum habentiu, siue iste supra epa sit siue infra, eamq; in uenu
chyli, uel sanguinis perfecti, quam extra utraq; uarie & a se inuicem mul-
tum differentes, ueluti a Proteo quodam febrium excitate sunt ideae; quin
& propterea factum non raro, ut multi reualefcere uisi, quum tutas sperarent
omnia, adeoq; ad pristinas redire operas animo occiperant, protenus nouo ex-
orto tumultu, morboq; praeter opinionem uires, ne adsumere, denuo non semel,
sed iterum atq; iterum prostrati, ac miserime lancinati fuerunt.

27. Hujus autem rei originem dependere verisimile est ex iis, quod cum sanguis simplex non sit, sed ex plurius humorum mixture compositus & sero multo persusus, dum in eo accenditur putredo, hac primo quidam illam succi portionem invadit, qua ad putrescendum magis parata est; ab hac deinde aliam ipsi permittam, qua minus quam illa viciosa sit: atque hoc modo sensim obrepens, nisi remedium impediatur, simul cum calore præter naturam augetur & invalescit, nec prius definit, quam partes omnes sanguinis putredini obnoxias viciosasque depopulata sit, cunctasque venas pervagata, quidquid in eam putrescere aptum erar, absumerit. Verum quia hæc corrupta sanguinis partes sapienter, in loco eodem continentur, neque contigua sunt, neque eodem tempore putrescere incipiunt, sed una post aliam prout hæc vel illa magis, minusve putredinali præterquam naturam calori resistit, hinc novæ febres, interdum priore non plene eradicate, exoriuntur, quæ propter viciosi humorum sedes diversas dissimilia excitant symptomata, ut alius in paroxysmo lumbi maxime exardeant, alius præcordia siti astuque flagrent, alios animi defectio, vel summa spirandi difficultas, & acatarrho impendens suffocationum metus molester: alios capiti dolor, vigilia, deliria, ut pariter est natura, quam putredo invasit, torqueat: Sæpe etiam priore relicto, vel & edomito humore, putredo alio loco aliam adorta fuit, & inordinatas febres dedit, ut post 9 coctas urinas, rursus crudiores viderimus.

16. Ex quibus tum externas causas, tum internas cuilibet colligere licet: Eas tamen, ut elariores fiant, minutius explicare ad laborabimus. Et quidem æra quod attinet, ille magnam vim atque efficacitatem obtinet, duplici ratione, tum quod per cuncta rerum meabilium plurimos attingat, tum quod ejus incommoda non, ut cæterorum, facile declinemus. Quippe quoad vivimus, necessario spiritum de celo ducimus, tum ad refrigerii necessitatem, tum ad calorem nativum pabulum: constatque; animum sine spiritu & aere teneri conservarique, nec eo animantem ullam ullo modo carere posse. Et quidem à naturali statu bifariam recedit aer: aut enim primam qualitatem, inque tum simplicibus, tum compositis immoderatione subit: aut etiam ipsam sui substantiam ex forma & materia simul junctam constituit: hinc pestilentes morbi; de quibus alio tempore: Isti hinc præsertim si intemperies illius paulo diuturnior fuerit, alterius generum, cuius & nosfer fuit, Epidemii inferuntur; namque ignea & torrida tempestatis veluti proprium est, spiritus inflammare, sanguinem ac humores ardoribus exterrere, bilem augere & exacuerere: unde morbi plurimi hinc acuti suscitantur.

17. Quod autem non omnes pariformiter ab eo affecti sint, explicuit Hippocratis lib. de flatibus iniquis, differt corpus à corpore, natura à natura & alimen-

alimento ab alimento: neq; enim cuius eadem sunt commoda aut incommoda, sed alia alii conveniunt. Eos itaq; duntaxat, quibus est cum morborum seminibus qua aliunde inpecta aer in se exceptit, analogia justaq; proportio, qua patiens redditur obnoxium receptioni qualitatis transmissa, occupavit: ut merito optimoq; jure sanxerit Aristoteles 2. de anima, actiones eorum, quibus vi agendi efficiendiq; aliquid inest, tum demum potenter agere, cum in corpora ad patiendum idonea inciderint.

18. Hinc vero externe causa, seu depravati aeris susceptioni, maxime omnium obnoxii suere, quorum corpora debiliora, ut sunt, qui ex plethorâ aut cacochymia aliave viscerum vel humorum impuritate, obstructions pariuntur & fatiscunt: itemq; qui ex intemperantiâ, victuive depravata ratione, labore nimio, vigiliis, atq; ardore Solis, aut si quo alio pacto peccatum fuit, vitium imbecillitatem contraxerunt: Isti autem resistere potuerunt, qui bono corporis habitu, inq; diata congrua, tempestivi citraq; defatigationem habitus exercitii, venere modica, animi perturbationibus limites constitutos non excedentibus, moderate sese gessere, corporumq; perspirationi & ventilationiq; intenti in eo sese continuerunt totos, ut quam maxime fieri potuit, corpus ab omnibus viciosis succutatum immaneq; redderent servarentq;.

19. Qui porro humor praeter dominium obtinuerit, proximumq; & immediatam huius mali causam suppeditavit, nostre quidem iudicio plane satum, ex qualitate caliditatis desumere licuit. Nam qua magis vaporosa ac minus molesta, ex sanguine nata fuit: qua vero molesta, rodentes atq; mordaces, utramq; bilem consequentur; siculi quum in primo tactu quoddam potius vaporosum quam acre se manui representabat, ac per moram paulatim mordacitas adveniebat, eaq; maxime inaequali, adeo ut veluti per cribrum quoddam percolari videretur, ex pituita putredine ortum traxit. Cur autem in aliis febribus calor aequali, in his qua ex pituita oriuntur inaequali sit, non nisi ex tenacitate atq; humoris crassitudine, qui difficulter dissolvitur, sit; siquidem primo ea pars omni expirat, qua extenuata; vix vero extenuatur, quod valde crassum existit: nec dubium est, quin hac difficultas augeatur, humore naturae frigido.

20. Et licet Morbus noster jure suo inter acutos propter velocem sub initio adparentem motum, symptomatumq; vehementiam, ac tam praesentium, quam imminentium periculorum metum numerari potuerit: simpliciter tamen & absolute talis neutiquam dicendus erit quod ut plurimum post primum quatermionem tardiori motu progredi inciperet, intraq; diem quadragesimum rarissime judica-

judicaretur, quin potius in hanc paucis, ad sexagesimum, sepe octuagesimum, imò centesimū vigesimum usq; diē sese extendere, tandemq; vehementiā illius fractū, lenitū magis cōcoctionib9, quā subitū & insigniter magnā mutationib9 solveretur.

21. Ceterū quia, quas paullo antè diximus, causse, sepe ita intrò conduntur, ut nec cerni, nec sensu ullo percipi queant, consequens est, ut de signis ac symptomatis hujus nostri adfectus quibus solitè tanquam indicia intelligitur, dicam9, quorum quaedam à sublimi aut aere, quaedam infernè atq; ex terrā petuntur, quæ à tum signorum tum causarum rationem obtinent. ad. og. in præcedentibus inter causas recitata leguntur. Præter vero illa, alia dantur maximè insignia, quibus presentibus adesse morbum hunc, vel abesse deprehendi queat; ut spontanea lassitudo, quā motive functiones apertissimè interturbantur, & ex insperato sepe vires deficiuntur, & ea quidem nullā, quæ manifesta sit, præunte causā, non evacuatione magnā, non vigiliis diuturnis, non mediā, aliove, quo homines labefactari frangive solent: pulsus ut plurimum parvus, obscurus & lanigidus: nonnunquam tamen, quod quis jure miretur, frequens, celer, idque ex inæqualitate & vario putredinis motu, raro sibi constans & æqualis, oppressā nimis aliās, aliās levatā naturā: molestæ perennesq; vigilia, cum frequenti & irrequietā corporis jactatione: quibusdam contra in somnum admiranda & inexpugnabilis propensio atq; proclivitas: sepe principi facultati superveniens delirium, aliaque perturbata motive mentis indicia: nausea seu cibi portioniq; fastidium, meraca bilis eaq; crebra vomitio; quin & propter insignem caloris putredinalis vim, statuum perseverans molestia: urina retentio, interdum alvo occlusā interdum solutā, temporum pulsatio vehemens, capitū dolor indicibilis, aut ejus gravitas maxima, cum sensuum interiorum non levi stupore. Color faciei rubore tenui splendescens: urina ex toto cruda, vel obscure concocta, atq; hoc maximè ab ipsā statim mali origine: sunt quas male habuit tuus, sanguinet jam è naribus cū pōpōzīa, vocis raucitas, oscitatio, frequensque pandiculatio.

22. Hac vero omnia pro varia corporis conditione, vel & singularis alicujus humoris plurimumve putredine, aliter alios exercent: qua certè quidem ratione factum, ut raro duos viderimus isto morbo inquinatos symptomatibus premi similibus: & nisi fallimur, plurima cum signa, quæ causo, quæq; intermittenti febre adscribuntur, comitata fuerunt, licet illo mitiora & hæc vehementiora obtinerit, inter utramq; velut mediam quandam sortitus videretur naturam: quia, vero caput potissimum adflixit, quod aer ex illā corruptelā qualitatem pravam cerebro contraxit, vulgus eum ab argentiore symptomate NeoxeΦαδαγiav adpellavit, quod nomen & nos non ineptè retinemus, pleniusq; explicando definimus quod sit, morbus epidemicus ex humorum putredine, tum aeris, tum visus vitio inductā exortus, pro individuorum, quæ occupavit, dissimilitudine continuam habens febrem, eamq; vel quotidianam, vel tertianam, vel quartanam, cum increfco

capitū præeunte dolore aliūq; accidentibus variā ideā, tam præfente morbo, quam illo ferē superato conspicuis, uniuerso corpori, aut potioribus ejus partibus vel membrīs noxam inferentibus.

23. His prælibatis, nunc ad prognostica inuis, quibus vel maximē Medici fama conseruatur, & ab interuentionis crimine vindicatur, suniq; bona: si æger morbum faciliē sustinet, nullog; consistatur incommodo: si mente constat, si bene se habet ad ea, quæ offeruntur: si neq; somno, neq; uigilia nimia opprimatur, noctu dormiens & uigil interdiu: si post somnum firmior euadit & leuior: si non difficulter spirat: si deniq; manet appetentia, vel ab initio seruata, vel & post cibi fastidium orta: si præcordia doloris expertia, parte dextrā sinistrāq; equaliter molbia: si quod in urinā vel subsidit, vel in medio suspenditur, vel superius innatat sit album, leue & æquale, quamuis præstabilius, si nubecula ad inuulmarule deuoluta cernatur; si delectio alui mollis est, ac probē figurata, modiceq; citrina, neq; supra modum fetens, ad sumtis cibis respondens, fiatq; horis per secundam uoletudinem consuetis: si æger faciliē conueritur: si decubitus sit naturalis: si deniq; concoctio cito fieri incipit, cum pulsu constanter bono, ac ut summatim dicam, si principes uirtutes, earumq; actiones fortes maneant.

24. Quibus rite perceptis quibus ex facili, quæ mala, colligere potest, idq; contrariorum contraria uicissim indicantium lege: ne quid tamen non satū explicatum præterisse uideamur, horum etiam quedam non gravatē subiiciemus. Rectissime uero omnium prædicet, qui sepius & si possibile, omni horā, ego at est: propter enim subitum morbificæ causæ motum, & magnam, quam morbus, uariamq; sustinet metamorphosin, iudicium medici quantumuis docti & experti, nisi cuncta animaduertantur, plerumq; uacillat. Horsum spectant, quæ Hippoc. & Galen. de crisi bus locupletissime adnotarunt: estq; ex iis, quæ ex toto præuocitatem præseferunt, præcipuum signum, pauca excerni, siue sanguis sit per nares, siue alui recrementa, noxiq; humores per uentrem, aut per os: idem & in sudoribus locum obtinet: sicut & ijs, quæ per uterum egeruntur: quippe ut Galen. 2. prorr. text. 67. pronunçiauit, nihil eorum, quæ decretoria existunt, exigua excerni conuenit, sed quæ ita uacuantur, omnia duorum alterum subeunt: uel quod non possint tolerari ob copiam, ideo à morbosis effunduntur partibus; uel imbecillitatem ostendunt natura, quæ uult quidem superflua expellere sed nequit. Urina etiam nigra, tenues ac pauca exitium minitantur: sic & extremorum frigus, imprimis ubi interiora uri uidentur, perniciosum quemadmodum & desipere febris aestu caput inflammante aphor. 1. lib. 7. Malum, in super uentrem in tumorem adtolli & flatibus distentum hos emittere non posse; sicut & urinam intercipi, uel crassam & fetentem absq; L. Phœlix mingi, uel uesciam dolere duramq; esse.

25. Præ ceteris uero omnibus ad artis legem exacte prædicturo, duo ueniunt ne-

necessario consideranda, dictum quidem brevia, sed a se per magna, Ea sunt morbi magnitudo & aegri vires: neque enim bene praescire possumus, nisi horum singulorum quantitatem diligenter trutinemus. Proinde si vires adeo valide sint, ut queant morbum superare, de aegri salute nequidquam dubitandum: sin invalide omnino morietur, nisi Deus vis deo rñs pñx avñs succurrat, praeterque expectatum auxilium porrigat. Quocirca non tantum morbi species, verum etiam illius magnitudo advertenda erit, & ad facultatem aegrotantis diligentissime examinanda. In virium siquidem infirmitate, saepe optima quoque signa, in acutis morbis suspecta habentur. Quovis autem anno, & quacumque tempestate mala malum, bonum bona, docente Hippocr. in clausula lib. praenotionum, significant.

26. Nunc dicendorum ordo ipsaque orationis series postulare videtur rationem, quam & morbus praesens curari, & si nondum adest, averi queat. Quandoquidem vero utriusque eadem pene ratio, nec fere alia curandi quam praecavendi praesidia sunt; tamen quia imminens malum arceri, ejusque vim intercipere praestantius est, ac factu facilius, quam jam prementi auxilium querere, priore & ratione & ipsa natura, loco, humano corpori impendentis perniciem insidias vitare adgrediemur, curandi methodum simul adjuncturi. Quia autem omni praecautio pendet a cognitione cause, morbum efficientis, dabimus operam, ut suum cuique cause congruis viribus remedium opponamus.

27. Aer itaque primo querendus, aut certe procurandus arte, apertus, liber, salubris, omnique inquinamento vacuus: dandaque est opera, ut aedes privata pariter ac publica aeri non satus pervia fenestrentur, usque per frequentiores januas celi ex parte salubriori spiramentum detur. flantes a meridionali mundi parte venti quacumque ope excludantur, illisque fenestrae & januae occludantur: contra, quae orientem Solem vel septentrionem spectant pateant, ac quia ex inferioribus etiam, ex aquis nimirum, terrae sublatis halitibus hunc morbum exoriri diximus, non serotinus, non meridianus aer, neque matutinus, nisi Phaebeis radiis prius collustratus, ac nocturno vapore, inquinamentoque per purgatus, recipiatur. Et si aestuosum plane anni tempus est, haut abs re fuerit stibatiis aquis fl. sambuci, Rosar. violarum, Nymphaeae adium solum parietes, ceu rore quodam adstergere, vel & ipsas rosas, violas, Nymphaeam ramos salicis, ruborum summitates, vitiumque pampinos quercus atque populi frondes, vel similes, quae refrigerent. sicut pes humi consternere.

28. Cavenda deinde modis omnibus quaecumque putredinem suapte natura accersere nata sunt; cujus generis recensentur sideratae fruges & semiputria legumina: sunt & noxii fructus omnes ante justam maturitatem collecti: volatiliu quoque quadrupedu, pisciumve carnes ex diuturna repositione corruptae improbantur, ut taceam alia multitudinem innumerabilia, undecumque & quocumque tandem modo parentur, quibus vis maligna in humani corporis oeconomiam corrumpi inducitur.

queat. Valdè vero vice versa conferunt id genus alimenta, quæ humorum sedatò
fervore putredini obfistunt: quam ad rem vires non parvas obtinent permista ci-
bis epulæ, præter acidula, qualia serè sunt limonum, malig, citrij & aurantij ox-
alidij, succi. Ex solidioribus etiam ad coquendum facilia deligi oportere & do-
ctis ratio, & vulgo ipsa præscribit Natura.

29. Quod si ex victu, cui adsueveris, nulla neq; gravitas neq; lesio sentitur,
quin sanus degas. & integra valetudine, in eo nec quidquam, vel certe quam mi-
nimum immutari, neq; ad aliud victus genus transiri temerè dehebit. Sicuti et-
jam diutius perseveranda inedia sitisve non est, quoniam utraq; vires manifesta
convellit & exsolvit: ita neq; ciborum plus ingeri convenit, quam vires ipsa de-
siderant, ac bona valetudo perfert. Potulenta quod attinet, cerevisia bene cocta
& defæcata primatum sibi apud nostros facillè vendicat: quin nec vinum præcau-
tionis causâ adversamur pro consuetudine bibentis & ex Naturarum diversitate
magis minusve dilutum, ut quo vires aluntur, recreantur, roburg, accipiunt: se-
viente autem morbo, ejus usu planè interdici mus, ut pote docti, miritum etiam pa-
nis vino madesacti, symptomatibus aliquantum mitigatis adsumtum, sepè rero-
duxisse, quem sablatum sperabamus hostem, à quo vexati nonnulli denovo decum-
bere, & Medici operam implorare coacti fuerunt.

30. Neq; tamen satis est noxia cavere, aut depellere, etiam accedere oportet,
quæ sunt utilia; inter quæ modica censetur, depositis prius stercoreibus, exercitatio,
uti est ambulatio, lenisq; vectio, cuivis ætati ac vite parti ad commodata, ubi-
pè cavendo aerem nubilam, tantisper cunctando, dum Solis radiis ut unq; discutiatur:
Ita enim innatus natusq; excitatur & roboratur calor, viresq; corporis
omnes restituuntur, firmantur, membraq; (suum munis obeundis) alacriora & expedi-
tiora redduntur, unde concoctio, distributio & nutritio felicior: paulo autem
vehementior exercitatio humores viciosos & ad putredinem paratos movet, nec
tamen evincit, depellit aut imminuit: ac proinde impuro corpori ut vitanda, ita
etiam cibo jam concocto distributoq; & alvo soluta (sat adpropriata) videtur, ut
quæ excrementorum vacationem, dissipationemve plurimum adjuvet.

31. In somno insuper & vigilia mediocritas est servanda, ut ne quid desit, aut
redundet, sed horum quicquid est, id expediat, quadret, & prout dici solet, nume-
ros omnes adimpleat. Sicut enim immoderatio somni spiritus offundit atq;
conturbat sensusq; tum corporis, tum etiam mentis, corpore & ignavia debilitat,
ac casus lentisq; humoribus acervatim congestis hominem gravat: ita vigilia ni-
mie vires etiam dejiciunt, bilem adaugent & accendunt, innatoq; calore disipa-
to cruditate pariunt, ac dum cibipotusq; concoctionem impediunt, ac bilem in-
flamman, ferocioremq; reddunt, phrenitidis, febrium, aliorumq; acutorum mor-
borum sunt procreatrices.

32. Magnus etiam consensus datur corpori cum animo, adeo ut vix un-
quam

quam agrotent quorum in corpore sano mens sana est; quin & ego semper vel animo vel corpore sint, qui alterutra sui parte laborant. Igitur ira, meror, odium, metus, graviores cura, domesticus tortor invidia, totumque animi perturbationum genus maximopere fugiendum est quod tum corporis succos concitent, & de natura sue statu deducant atque dimoveant: dum spiritibus aut incensis aut immodice refrigeratis corpus quoque reliquum haud obscure adficiant.

33. Animi perturbationibus adnexa est libido & venerea cupiditas, qua quod varior, eò utilior, estque ex Pythagoræ placitis nobile hoc pronunciatum: coitu tum demum utendum esse, quum quis se ipso infirmior fieri velit: qua profecto sententia incorrupta voce benejudicantium laudem gloriamque meretur. Ejus enim immoderatio calor is innata; spirituumque vitium alium penuriam, quovis sanguinis fluxu moderatus esse debet, siquidem facile spiritus inflammant, humores calefaciunt & scruant, atque dum ex his fuliginosos summis ex partibus dissipant, tenues vero & acres ex intimo ad autem evocant, crassos quod non dissipant, tanta vi movent, ut in partem languidam illapsi, eam in discrimine inflammationis adducant, respirationis frequentioris necessitatem invehunt & corpora impressioni externa oportunitiora faciunt.

34. Ista autem tot tantaque mala, si immineant, vel & adsint, arceant, qui sese ab omni excrementorum genere quantum per natura vires licet vacuos custodierint, hoc est que majore mole corpus onerant, extenuando minuerint, atque ex multis crassive humoribus vasorum, atque adeo cutis ipsius meatuum obstructions expedierint adstrictiones immodicas frigore aut alia quacunque ex causa contractas relaxarint. Quare quum primæ regionis impuritas suis se signis prodit, aut venarum totiusve corporis cacochymia subest, aut plethora; hac manus operam imminuenda, illa medicamentis ex arte petitis sese submovendam indicat.

35. Si qua igitur *αἰμορροΐς* aut succorum in venis viciosorum redundantiæ signa aderunt & virium robur non refragetur, sitque præstiflorens atas, haud inutile censemus, apertam venam phlebotomo, aut adhibitis cum sacificatione cucurbitulis, aut etiam ad motum hirudinibus, sanguinis aliquid subtrahere; ita enim natura molesto noxiorum humorum pondere, quo veluti sarcinam premebatur, deonerata, sibique velut restituta & resocillata fiet alacrior, expeditiorque, ad reliquum morbum edomandum; aliis vero vix unquam sanguinis missio proderit, quæ exquisitè doctus de sympt. causis Gale. est sententia: quippe noxium quiescens, seu consuetudine quadam nobis ita familiare redditur, ut corpus aut nullum aut certe minimum inde incommodum percipiat.

36. Si verò humorum multitudine, vel crassitie, aut lentore gravetur Natura, viribus ægri non contradicentibus, purgans medicamentum nequidquam obicit, sed magnum adferet adjumentum, idque quod turis & fructuosius exhibeat

beatū, interdum corporis ac humorū necessaria est preparatio: In his enim iuxta lib. 1. aph. 22. si quid semicoctum duntaxat, crudumve inest, id concoquendi vè preditis apparandum, imprimis ad bilē & pituitam respiciendo, qualia sunt, que facultatem abstergendi, incidendi & parum aperiendi, infarctusque expediendi sortita fuerunt; quibus premisū, vel alternatim adhibitis, cathartica feliciter adjunguntur, nec ab immoderata effrenataque humorum exagitatione ullus subingruet timor. Optimum verò erit in hoc, ut & aliis ex repletionē subortis morbis paulatim concoquere, ac digerere, paulatimq; evacuare, sicq; quod dici solet, curationem per *ē* *ix* *xxiv* instituere, donec noxius humor prorsus eradicator sit, vel & probā exquisitaq; victus ratione, ac naturā superatus.

37. Damnamus a. validiora ex maligniorum ordine medicamenta, præsertim cruda ut Scammonium, Turpet hum, Elaterium, & id genus aliā, que vel experientia ipsā teste, præterquā quod vires supra modum labefactant, convellunt, atque demoliantur, ventriculo communi totius corporis famulo damnum haurire parant; ijsq; præferimus benigna primi ordinis appellata, ut mel acereum, quod mannam ex Arabum scholu mutuata voce vulgò nominant: Syr. ros. violarumque. aut ex Persicum florib. descript. Querc. Cremor seu Cristall. Tartari, uti & terra ejusdem foliata: Lactis item serum, maximeq; caprinum, in quo macerata fuerint Fumaria, Borago, Buglossa, Acerosa, idque genus alia, quorum opera materia in ventriculo, intestinū, & mesaraicis venis, vel saltem in earum extremitatibus cōtenta, nisi venter sponte & suapte naturā fluat, lenive sit, educi potest. Eorum tamen loco clysterium administrationem, ne ventris solutio laboriosa fiat, eligi posse, & scimus, nec dissuademus.

38. Sin verò humorum vicium, ipsaq; aded corporum varia natura ex secundā mediocri vè purgantium classe opem desiderat. inde ex acto iudicio pro peccanti humoris specie alia aliū decernantur, ut sunt Rhabarb. Sena, Agaricum & reliqua, quibus nec ipsum Antimonium & Mercurium adnumerare dubitamus, præsertim si chemicā arte à sordibus & crassioribus facibus depurgata & soluta magisque libera propinentur, ut tanto commodius tenaces valde, ac pertinacius inherescentes humores educantur: Frustra tamen vehementiora adhibemus, si benigniora curando malo suffecerint. Contra enim formicas & mures belligerantē Stilponis atq; Pygmai vires satis sunt: at cum leone aut apro Ætolicō certanti opus est Hectore à bastā. Videant itaque ne sustuarium mereantur, qui sine discimine in levibus etiam morbis, imò sæpe in non aegris corporibus Mercurialium & Antimonialium usū non abstinēt.

39. Purgato satū corpore, si non quiescat morbus, considerandi, probè consideratis, ad ea, que serosos & inutile, qui subinde à febrili calore funduntur, humores ulterius per urinarios ductus evacuare queunt, ut sem. quatuor frigidā, syr. acetos. &c. quibus calida, ut valenium, quod optamus, efficiant, vel ut aq.
de

decoctioni aut destillationis feniculi vel apij immiscemus, demum etiam is usus
patris ad diaphoretica transundum, ut quae in corpori ambita relicta sunt, exha-
lent, quamvis & his circa morbi initium, in corporibus rara texture, & tenuio-
rum humorum molestia, legitime ut interdum expediat, ut pote qualium auxilio
putredinis vis hebetatur, retunditur, ex quo ad festo corpore pellitur, ac vacuatur,
ut noxiam nullam, aut vix aliquam inferre queat; & experientia nobis monstra-
vit, eos omnium celerrime ex hoc morbo emeruisse, qui primis praesertim criticis
diebus in sudores toto corpore profluentes proclives fuerunt: contra diutissime
decubuisse, quorum Naturae neque per se, neque medicamentis adjuva officium suum
subierunt. Alexiteria autem dum spiritus vitales excitant & colligunt, dumque
vires languidas sarciant, ac proinde vitae principio robur adflant simul etiam
illud ad venenatae materiae expulsionem erigunt & opem ferunt non mediocrem:
unde & huius generis medicamenta credi par est, non parum adpellata Medicis,
quod, tanquam cordi familiaria, venena ipsa, viscus nobilissimum totius substan-
tiae divortio & contritae materiae oppugnantia & demoliantur & prorsus exterminentur.
In quibus tamen exhibendum certus modus esse debet, ut neque mole copiosa ampliore
animanti corpus gravius offendant, neque praerogative a venenis evincantur,
quae ambo inutilia sunt, nec consentanea.

40. Horum vero ipsorum alia simplicia sunt, alia composita, & ad usum expetun-
tur ab animalibus, eorumque partibus & excrementis, ut lapis Bezoar, cornu cervinum
maxime dextrum, ut quod Solino teste Levo ad medellam sit esse acius, os e corde cervi,
& corde Alcis, quibus viribus proximum ebur in tenuissimam scobem redactum, Moschus
item & Zibethum: a plantis insuper totis ut oxalide, trifolio acetoso, nymphaea, & radi-
cibus etiam, lignis, corticibus, foliis, floribus & seminibus, quibus adde succos, lacrimas,
liquores & gummi genera varia: mali etiam Medici singularis est & eximia laus,
quo ex genere sunt citria, item limonia, Amuria, quae aurea & Hesperica dicuntur.
Eruntur praeterea ex fodinarum thesauris terrarum genera complura, bolus, terra
lemnia, creta Melitensis, ambra, itemque gemmae & metalli, a quorum omnium usus je-
juno potissimum, aut alioqui vacuo ventriculo, decerni oportet, ex liquo-
re convenienti stillatio Bethonica, calthae, scordij, aut vino odorato.

41. Ex compositionibus primas tenet theriaca, quae vel hausta, vel ore duntaxat re-
tentae, seu ventriculi atque cordis regioni, aut carpi ipsis, & cuius alteri parti illata, aut
admolescitur exstinctum penes aut inter mortuum nativum calorem instaurare, prin-
cipesque partes omnes mere corroborare, aeris etiam inspirati circumfusis, viciis alterare
& immutare, internamque corruptionem omnem prohibere, Galeni, de theriaca ad Pisonem.
quae indubie vera esse pauci credunt, & mihi nec aum experti licuit, Potentius ne dis-
sipentur aut evanescent spiritus, si sua cohibet, obstatque confectio de Hiacyntho, sicut &
diascordium Fracastorij, corque adeo ipsum firmissimo praesidio munit, & praesertim salu-
libus Chemicorum, qui praerogative multis aliis insignem penetrandi, exsiccandi, & putredinem
tollendi vim nati sunt, ut absynthij, scordij, centaurij, cardui benedicti, zinziberis
sale cordis Ciconi, sale cornuum cervinorum volat, animentur, Lilium & Elixir An-
timonij

simonij similiter diaphoretica sunt, & ad plurimos morbos convenientissima, cum idem
neobebiculo propinat, & insigne Essentie ejusdem testimonium apud Paracelsum pas-
sim legitur lib. 2. Chirurg. mag. Tract. 3. c. 9. 5. 8. lib. 2. Archidoxor. lib. 2. de con-
tract. 3. quod radicibus ebellas auferendum, & quicquid contaminat humanum corpus
emendando, hoc in supero usque sanitatis gradu purificet penitusque deleat.

42. Horsum & ex Pharmacopolijs pertinent hauri parum multa, quorum alia aliis
facultate, viribus minor a major ade, ut confectio latificans Rhauis, Galeno antebac falso
attributa, Diamargariton utumque, & si qua alie sunt Cardiacae compositiones: quo ex
genere censentur Trochisci e caphura, alipta Moschata, ac similes multitudine innum-
merabiles, quae quidem tum adsumunt, tum suffitu excepta, cor & reliqua viscera rescindunt,
ac validissime roborant, os item, corpusque totum odoris suavitatem perfundunt.

43. Interea & viscerum naturalium, Epatis praesertim & Ventriculi incunda est
ratio, ne continuato necessarii refrigerij usu fatiscant aut priore fugato, nobis induca-
tur adfectus: proinde auxiliij modice adstringentibus & calorem istorum viscerum ro-
borantibus atque foventibus, quae tamens facultate aperiendi destituta non sint, post totius
corporis evacuationem utemur: cui rei multis modis formata Pharmacopoea inserbiunt,
quorum censum quia Medicorum scripta abunde suppeditant, hoc loci pauca annotare
tantum volumus, uti sunt Trochisci de absinthio, de rosis, aromat. rosat. diarhod.
alb. quin & cichoracea omnia, pro vario nimirum vel pituita, aut bilis dominio, ipso-
rumque adeo membrorum dispositione: Chemicas schola spiritum Vitrioli, sp. salis, qui etiam
sitim, quam sal aliis excitare solet, repellit; itemque Elixir proprietatis Paracelsi, in quo
virtutes omnes balsami naturalis existunt, & virtus conservatio sensuum amplius, quam
adsignare sit licitum, Epaticum similiter & stomachicum Quercitani prolixè, nec sine
causa commendat: quin nec parvas vires obtinent flores, Rubinus & lac sulphuris, ubi
& spiritus acidus ejusdem: Lapis quoque Prunella correctus, acrimoniae expers, quem no-
lij glaciem Paradysi & Anodynum minerale, ob leniendi dolores singularem potentiam
appellare solent.

44. Eodem pacto & symptomatum aliorumque adfectuum tum praesentium, praesena-
te morbo, tum illo ferè debito, adhuc luxuriantium, cura negligenda nullatenus erit:
siquidem alios obsuruisse, alios vertiginem, oculorumque intolerabilem per intervalla
recurrentem dolorem satis diu sensisse: alios alia atque alia corporis parte, ut ossibus, car-
nibus, nervis, articulis etiam ipsis debilitatis: alios, $\chi\alpha\lambda\alpha\sigma$, discuriem, alios renum
morbos & nephritidem passos, partim ipsimet vidimus, partim ex $\epsilon\lambda\chi\iota\omicron\mu\iota\sigma\omega\nu$ relatu
intelleximus. Talia itaque adhibenda sunt quae istis malis methodice extirpandis pro-
ficua rerum omnium ostendit magistra experientia. Atqui hac fixum dum ex quadrime-
stri decubitu respirantes commentati fuimus, eaque rectè iudicantium censura subicere,
adeoque is ansam porrigere volumus suarum observationum publicandarum, ne quod
fulgur autumabit, morbum novum, Medicis etiam priscis quam modernis in-
cognitum, nostro saeculo, fiat ali quadam caeli revolutione adpa-
ruisse, suo silentio et anquam calculo con-
firmant.

decoctioni aut destillationis feniculi vel apij immiscemus; patris ad diaphoretica transcundum, ut quæ in corporis ambulant, quamvis & hæc circa morbi initium, in corporibus rariorum humorum molestia, legitime uti interdum expediat, ut putredinis vis hebetatur, retunditur, ex quo adfecto corpore ut noxam nullam, aut vix aliquam inferre queat; & experivit, eos omnium celerrime ex hoc morbo emeruisse, qui primis diebus in sudores toto corpore profluentes proclives fuerunt decubuisse, quorum Naturæ neque per se, neque medicamentis subierunt. Alexiteria autem dum spiritus vitales excitant vires languidas sarciant, ac proinde vitæ principio robur ad illud adveniat, materia expulsionem erigunt & opem ferunt unde & huius generis medicamenta credi par est hæc præcipua quod, tanquam cordi familiaria, venena ipsa, viscus nobilitate divortio & contraxerit oppugnantia & demoliantur. In quibus tamē exhibendū certus modus esse debet, ut neque animantis corpus gravius offendant, neque præ exiguitate ad quæ ambo inutilia sunt, nec consentanea.

40. Horum vero ipsorum alia simplicita sunt, alia composita ab animalibus, eorumque partibus & excrementis, ut lapis maxime dextrum, ut quod Solino teste lebo ad medellam sit effusæ corde Alcis, quibus viribus proximum ebur in tenuissimam scordium & Zibethum: à plantis insuper totis ut oxalide, trifolio nigris etiam, lignis, corticibus, foliis, floribus & seminibus, quibus liquores & gummi genera varia: mali etiam Medici singulas quo ex genere sunt citria, item limonia, Amutia, quæ & aurea Eruntur præterea ex fodinarum thesauris terrarum genera Lemnia, creta Melitensis, ambra, itemque gemme & metalli a quo juno potissimum, aut alioqui vacuo ventriculo, decerni oportet stillatio Bethonica, calibe, scordij, aut vino odorato.

41. Ex compositionibus primas tenet theriaca, quæ vel habentur, seu ventriculi atque cordis regioni, aut carpi ipsi, & cuius admodum fertur extinctum penè aut inter mortuum nativum capitales partes omnes merè corroborare, acris etiã inspirati ceræ & immutare, internamque corruptionem omnem prohibere, Galiquæ indubie veræ esse pauci credunt, & mihi nec aum experiri suspentur aut evanescent spiritus, si sua cohibet, obstatque confecti diascordium Fracastorij, corque adeo ipsum firmissimo præsidio mlibus Chemicorum, qui præ multis aliis insignem penetrandi, extollendi vim nati sunt, ut absynthij, scordij, centaurij, cardus sale cordis Ciconia, sale cornuum cervinorum volat, animentu

asur-
xha-
uio-
kilio
atur,
stra-
ticis
simã
aum
umã
amã
rem:
dich,
st an-
inẽt.
liore
ntur,

etun-
inum
cerbi,
ofchus
radi-
umas,
laus,
ntur,
erra-
sus jo-
nientiã

cat res
a, aut
prim-
terate
Pifon,
ne dif-
ficut &
psali-
rdinem
iberis
ir An-
imonij